

Саковський Андрій Анатолійович,
директор ННІ № 2 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ В ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВопорушенням

Поширення корупційних злочинів в різних сферах діяльності та гілках влади робить їх не тільки небезпечним, але і універсальним явищем. Складність протидії корупційним злочинам обумовлена їх здатністю розповсюджуватися в будь-якій сфері суспільного життя.

Теорія оперативно-розшукової діяльності вивчає ті аспекти злочинності, інформація про яких необхідна для науково-обґрунтованих і ефективних заходів організації і тактики застосування оперативно-розшукових сил і засобів в боротьбі із злочинністю [1, с. 13-16], тому оперативно-розшукова характеристика корупційних злочинів повинна органічно поєднувати в собі результати аналізу складу злочину з точки зору інших юридичних наук. Тобто, вона розглядається з позиції функціонування суб'єктів оперативно-розшукової діяльності і у свій зміст включає сукупність усіх характеристик, що дають юридичні науки. Однак при цьому із загально галузевих (кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних, психологічних) ознак виділяються найбільш важливі, пошукові, які в сукупності дають більш глибоке уявлення про суб'єкт злочину, дозволяють правильно прийняти рішення щодо застосування тих оперативно-розшукових засобів і методів, які забезпечують ефективне виявлення і розкриття зазначених злочинів.

Суттєвою відмінністю оперативно-розшукової характеристики від інших характеристик є те, що елементи оперативно-розшукової характеристики злочинів характеризують найбільш істотні обставини, що підлягають доведенню під час їх розкриття, а характеристики злочинів з точки зору інших наук мають сталі параметри - наприклад, характеристика будь-якого злочину з точки зору кримінального права складається з чітко визначених елементів, які в сукупності визначають склад злочину - об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони (та відповідно їх складових). Що стосується елементів оперативно-розшукової характеристики, то серед них неможливо визначити „класичні», які притаманні всім злочинам. Кожному із видів злочинів (чи групі злочинів, об'єднаних за певними критеріями) притаманні певні ознаки, які є превалюючими саме для цього виду злочинів. Тобто, оперативно-розшукова характеристика не дублює зміст характеристик даних іншими юридичними науками, а являє собою самостійний вид комплексної характеристики злочинів, елементи якої є специфічними, притаманними характеристиці окремого виду злочинів. Аналіз наукових праць, методичних розробок, практики

правозастосовчої діяльності оперативних та інших підрозділів дозволив визначити елементи оперативно-розшукової характеристики корупційних злочинів, до яких відносяться: специфічні ознаки осіб, які організовують або вчиняють корупційні злочини; характеристику способів та засобів, що використовуються злочинцями для підготовки, вчинення та приховування злочину; ознаки злочину; фактори, що обумовлюють можливість вчинення злочину [2, с. 69].

Оперативно-розшукова характеристика залежить від кримінально-правових елементів певних складів злочинів. Така тенденція пов'язана з тим, що оперативні працівники, здійснюючи документування злочину, прагнуть фіксувати факти, які підтверджують наявність в діях особи та наслідках таких дій елементу складу злочину, передбаченого конкретною статтею Кримінального кодексу. Кримінально-правові ознаки є вихідними для оперативно-розшукової характеристики злочинів, оскільки у випадку відсутності ознак складу злочину не може бути і мови про оперативно-розшукову характеристику. Але разом з тим, в оперативно-розшуковій характеристиці злочинів кримінально-правові ознаки мають трохи інше значення, чим у кримінальному праві.

Наприклад, якщо за ст. 365 формою злочинної діяльності є умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, то з точки зору оперативно-розшукової характеристики формами злочинної діяльності (способами) є вчинення таких дій: які входять до компетенції іншої (а не цієї) службової особи (є компетенцією вищестоящої службової особи чи службової особи іншого відомства); виконання яких можливе лише за наявності особливих і відсутніх у даній ситуації умов - в особливих випадках, з особливого дозволу або з додержанням особливого порядку; які могли бути вчинені лише колегіально, тоді як винний здійснював їх одноособово; які ніхто не має права виконувати або дозволяти [3, с. 129]. Тому діяльність оперативних працівників спрямовується на фіксацію будь-якої злочинної дії (з перерахованих). Окрім цього в процесі вчинення злочину посадовцями здійснюються ряд дій, які теж спрямовані на досягнення злочинної мети і без яких вчинення злочину (у всіх формах) неможливо - наприклад, надання інформації, встановлення корупційних зв'язків, сприяння певним особам у вирішенні різного роду питань тощо. З точки зору кримінально-правової характеристики всі ці дії не є злочином, але вони становлять оперативний інтерес, оскільки вказують на наявність ознак злочину і тому враховуються при визначенні оперативно-розшукової характеристики. Вчинення корупційного злочину особою, яка займає відповідальне становище, чи вчинення злочину з тяжкими наслідками у кримінальному праві розглядаються як кваліфікуючі ознаки чи обтяжуючі провину обставини, а з погляду оперативно-розшукової характеристики знання цих ознак дозволить правильно визначити

спосіб дій посадовця, намітити заходи щодо фіксації злочинних дій чи визначити заходи профілактичного впливу. Здійснення злочину в складі групи (або організованої злочинної групи) в оперативно-розшуковий характеристиці також має інше значення, тому що дозволяє визначити соціально-психологічні умови формування злочинних груп і, виходячи з цього, обрати найбільш ефективні оперативно-розшукові заходи і тактику їх застосування в процесі фіксації злочинних дій. Тобто, оперативно-розшукова характеристика злочинів є важливим зв'язуючим елементом між теорією оперативно-розшукової діяльності та практичною діяльністю оперативних підрозділів й створює передумови їх ефективної діяльності із протидії корупційних злочинів [4, с. 174].

Оперативно-розшукова характеристика певних злочинів передбачає системність і комплексність використання оперативно-розшукових можливостей з огляду на оперативно-розшукову характеристику окремих груп злочинів, оскільки будь-яка діяльність передбачає знання об'єктів впливу. У контексті діяльності оперативних підрозділів із виявлення злочинів, що вчинені або які вчиняють, а також документування злочинів, які готують, це означає, що елементами оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері службової діяльності є поняття конкретного виду злочинів і кваліфікація дій, які характеризують (тобто предмет злочинного зазіхання й особливості кримінального вияву); фактори, що впливають на оперативно значущу поведінку (об'єктивні та суб'єктивні); оперативно значуща поведінка (способи підготовки, учинення та приховування злочину); особи, які становлять оперативний інтерес (особисті дані, можливість і мета їхніх дій, специфічні ознаки).

Список використаних джерел

1. Луговик В. Ф. Проблемы формирования учения об оперативно-розыскной характеристике преступлений. ***Оперативник (сыщик)***. 2006. № 4 (9). С. 13-16.
2. Болвінов С. П. Оперативно-розшукова характеристика одержання неправомірної вигоди службовими особами. ***Право і безпека***. 2015. № 4. С. 67-71.
3. Слуцька Т. І. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010. 232 с.
4. Бех О. В. Оперативно-розшукова характеристика злочинів у сфері службової діяльності. ***Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ***. 2017. № 2. С. 173-182.